

Sockenkyrkonätverket

Medlemsbrev nr. 4, november 2020

Ordföranden har ordet

Förra året ombildades Sockenkyrkonätverket till en förening för var och en som vill att kyrkorna ska finnas kvar. Ju fler vi blir desto starkare blir vi.

Att förändringen hittills skett i tysthet är naturligtvis på grund av Corona. Fram till och med det uppskjutna årsmötet i september har styrelsen enbart träffats digitalt. Först nu när vi fått nya ledamöter har vi åter haft ett par möten i Stockholm.

Därmed inte sagt att styrelsearbetet avstannat. Tvärtom. Arbetet med kunskapspridning har intensifierats. Överläggningar om samverkan har pågått med flera stift. Förstudier har gjorts för ett landsomfattande skolprojekt.

Samtidigt har fördröjningen inneburit mer tid för att förbereda och lägga en affektiv grund för den offensiv som nu ska gå i gång.

Som de flesta andra trodde vi att smittan skulle gå över. När vi nu inser att den kan bli långvarig, är det dags att gå till handling, pandemi eller inte pandemi.

Med omedelbar verkan inleder vi en omfattande medlemsvärningskampanj, där vi hoppas att alla nuvarande och blivande medlemmar vill medverka.

Medlemsantalet är direkt avgörande för vår trovärdighet och för att man ska uppfatta oss som en viktig samarbetspart, likaså för våra möjligheter att söka ekonomiskt stöd. Målet är att försöka förena alla som vill värna om kyrkorna, oavsett yrke och kunskaper.

Många medlemmar innebär också att många fler som kan medverka i arbetet, skriva artiklar, driva opinion, medverka i arbetsgrupper och projekt.

För att öppna dörren för fler initiativ kommer vi också att påbörja uppbyggnaden av den stiftsvisa organisationen som årsmötet beslutade om, i ett första steg genom stiftsvisa ombud.

Nya rutiner ska möjliggöra bättre medlemskontakter och tätare nyhetsförmedling. En särskild redaktionskommitté har inrättats för hemsida och nyhetsbrev.

För att väcka debatt och för att många ska förstå sockenkyrkornas betydelse och hur hotade är har vi tagit fram en debattbok, *Kyrkor i fara*, för utgivning under 2021.

Under 2021 kommer vi också att inleda en första etapp av det skolprojekt som beskrivs på annan plats. Erfarenheten visar att för en bred uppslutning från skolan bör ett sådant projekt ha en konfessionellt fristående huvudman, vilket vi kan vara.

Vi hoppas också kunna återuppta verksamheten med seminarier, till en början i digital form.

Akilleshälen är bristen på ekonomiska resurser, Vi söker nu etableringsstöd från Riksantikvarieämbetet. Men det

Brahekyrkan på Visingsö i vinterskrud.

kan bara lösa en del av problemen. Förutom medlemsavgifter hoppas vi på bidrag från företag och organisationer, allra helst som stödjande medlemmar.

Se därför den närmaste framtiden som ett tillfälle då varje medlem kan göra en viktig insats, värva medlemmar, ge tips om intäktsmöjligheter, varsko styrelsen när det händer eller planeras något som vi bör känna till, komma med förslag och idéer

Sten Rentzhog

Årsmötet 2020

Föreningen Sockenkyrkonätverkets årsmöte fick på grund av pandemin skjutas fram till den 10 september. Då det rådde fortsatta restriktioner och rekommendationer om begränsade folksamlingar skedde årsmötet digitalt och utan något program, vilket ursprungligen var planerat. Ordförande för mötet vara Anna-Karin Andersson, bland annat ledamot i Kyrkomötet och Sveriges Hembygdsförbunds styrelse.

På årsmötet valdes följande styrelse:
Ordförande Sten Rentzhog, Östersund
Vice ordförande Eva Kempff, Leksand
Sekreterare Barbro Mellander, Kristianstad
Kassör Carl-Johan Ivarsson, Söderköping
Karin Skoglund, Ytterlänäs
Peter Olausson, Värmlands Nysäter
Robin Gullbrandsson, Floby
Gunhild Eriksdotter, Stockholm

Styrelsen har därefter adjungerat följande ledamöter:
Ingrid Sjöström Stockholm.
Charlotte Hanner Nordstrand, Göteborg.
Karin Lindvall, Nyköping.

Årsmötet tog beslut om att införa en medlemsavgift som för år 2021 sattes till 200 kr.

Skånsk kyrkogård. Foto: Regionmuseet Kristianstad.

Vägar till skånska kyrkogårdar

Regionmuseet i Skåne har i samarbete med Skånes Hembygdsförbund tagit fram en vacker och pedagogisk vägledning för den som vill lära sig mer om begravningsplatser och kyrkogårdar. Vägledningen bygger på skånska förhållanden och med exempel från detta landskap men mycket av fakta och kunskaper är allmängitliga och gäller för hela landet. Vägledningen inleds med en generell kunskapsdel medan ett annat avsnitt ger vägledning till arkiv, databaser, litteratur med mera. Vägledningen har ett brett angreppssätt och innehåller allt från vilka lagar och regler som gäller för kyrkogårdarna till hur man kan söka och lära sig mer om enskilda människooöden. Ett stort mervärde är att

kyrkogårdens gröna kulturarv och dess biologiska mångfald ingår och lyfts fram som viktig.

Vägledningen är på 45 sidor och finns tillgänglig som PDF på Regionmuseet Skånes hemsida och är fri att ladda ned. www.regionmuseet.se/kulturmiljo

Kyrkopedagogik: att visa en kyrka med dialog, delaktighet och alla sinnen

Vi har tidigare här i Nyhetsbrevet skrivit om den kyrkopedagogik som utvecklats i Tyskland och där metoden sedan årtionden tillbaka används framgångsrikt i syfte att ge allmänheten möjlighet att uppleva och veta mer om kyrkorummet. Vuxna och barn tas med på en upplevelsevandring under sakkunnig ledning och tillsammans får de använda alla sina sinnen och uppmuntas till att bli aktiva medskapare i rundturen. Här i Sverige har metoden med framgång prövats i ett forskningsprojekt vid Karlstad Universitet i ett lokalt samarbete mellan Svenska kyrkan och elever på mellanstadiet. Sedan några år tillbaka erbjuder Skara och Karlstad stift i samverkanen en kurs i Kyrkopedagogik som innebär att det idag finns många församlingar som arbetar med metoden.

Nu finns det en bok som bygger på utbildningarna som ger en fördjupad information om kyrkorummets karaktär och historia samt ger konkreta tips för kyrkopedagogiska guidningar för alla åldrar. Författarna till de fördjupande texterna är väl meriterade experter i sina ämnen, och de praktiska idéerna är beprövade och utvecklade av utbildade kyrkopedagoger.

Så här skriver Sören Dalevi, biskop i Karlstad stift:

*”En viktig bok för att öppna våra kyrkorum för alla.
Den borde finnas till hands för alla som vill
utveckla arbetet med sina kyrkorum”.*

Boken är utgiven på Votum Gullers förslag och redaktör är Thomas Pfitzinger- Drewes och Annika Eriksdotter.

Tösse gamla kyrka

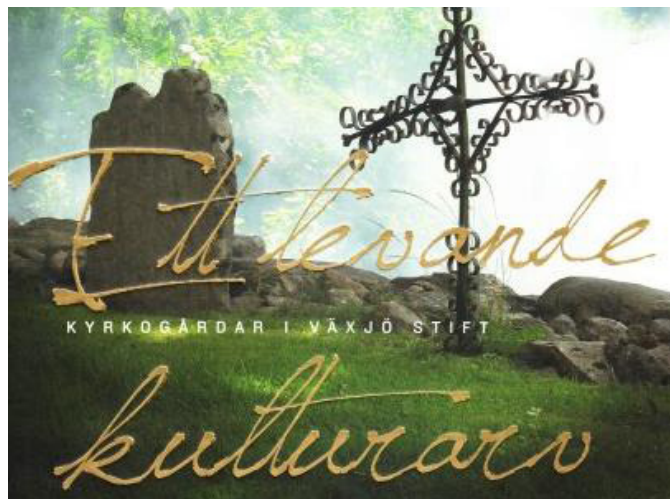
Att Svenska kyrkans kyrkobyggnader är hotade blev vi påminda om i somras då en fastighetsbyrå lade ut Tösse gamla kyrka till försäljning. Kyrkan ligger utanför Åmål i Dalsland och är från 1200-talet. Att kyrkan var till salu fick en stor medial uppmärksamhet, inte minst på västkusten, och intressenter strömmade till med idéer om att göra kyrkan till allt från sommarstuga till utställningslokal. Nu slutade denna historia bra. För någon månad sedan blev det klart att ny ägare blir Katolska kyrkan, vilket innebär att kyrkan kan ha kvar sin ursprungliga funktion. Tösse gamla kyrka är tillbaka på ruta ett, där historien en gång började, en kyrka byggd av och för en katolsk församling.

Kyrkopedagogisk konferens nästkommande höst

Det kyrkliga kulturarvet värnas bäst med kunskap. Sådan finns det gott om genom många engagerade hembygdsforskare och alla kyrko- och kulturhistoriker runtom i landet. Men skall kunskapen ha ett värde också för att kunna värnas för framtiden måste den kunskap som finns också spridas, så vitt och brett det går. Det sker många goda försök till det genom församlingsråden, hembygdsföreningarna och andra lokala aktörer. Den kyrkopedagogiska utbildningen vid Karlstads universitet har också varit ett sätt att skapa bryggor mellan de som vet mycket och de som vill lära sig mer. Nyfikenheten på kyrkobyggnaden och kyrkomiljön är utbredd och allt som kan göras för att berätta vidare är angeläget. Det gäller givetvis inte minst gentemot barn och ungdomar, som skall ta över allt i vårt samhälle – inklusive kyrkorna. Det har inte särskilt mycket med religionstillhörighet att göra, det kyrkliga kulturarvet tillhör alla oavsett om man tillhör något religiöst samfund eller inte. Sockenkyrkonätverket planerar att bidra med kunskaps-

spridningen genom en konferens med det kyrkliga kulturarvet i centrum. Med tanke på erfarenheterna från kyrkopedagogiken har det känts naturligt att hålla den inom Karlstads stift. Sonderingarna pågår med lämpliga organisatörer/samarbetspartners, som Karlstads stift, Karlstads universitet och hembygdsrörelsen. Vi tänker oss att hålla konferensen någon gång i september-oktober 2021. Självklart hoppas vi att den kan hållas fysiskt, på plats – men skulle pandemin fortfarande grassera finns ju goda digitala alternativ att använda sig av i dagens verklighet.

Peter Olausson

Vårt gemensamma kyrkliga kulturarv – så arbetar vi i Växjö stift

Ett av stiftskansliets många uppdrag är att stötta församlingar och pastorat, att ge råd och stöd, bland annat i deras förvaltning av det kyrkliga kulturarvet. Så som många andra stift har Växjö därför bedrivit flera stora inventeringar vars resultat ska underlätta det arbetet för enheterna. För tre av dessa stora inventeringar, kyrkogårdar, textilier och metallföremål, har Växjö stift sedan gjort större satsningar.

I boken *Ett levande kulturarv – kyrkogårdar i Växjö stift*, från 2010, kan berättas exempelvis om hur begravningsstraditioner har förändrats genom tiderna, placeringen i landskapet, materialval och stilar på gravvårdar, det gröna kulturarvet, klockringning och mycket mer.

När skadeinventeringen av kyrkliga textilier genomfördes skissades det på olika sätt att lyfta fram de kyrkliga textilierna och vad de kan berätta. 2016 släpptes boken *Textilier i helig tjänst* där läsaren får veta mer om olika textila föremål som finns i kyrkan, konstnärerna och deras ateljéer men också om hur man ska ta hand om textilierna så att skador inte uppstår. Året efter visades *Gudomliga skapelser* på Kalmar läns museum och flera föreläsningar hölls med olika teman om textil. Utställningen utformades som en möjlig vandringsutställning och sommaren 2018 visades den på Ölands museum.

I år avslutas en stor skadeinventering av kyrkliga metallföremål och i april släpptes boken *Metaller i helig tjänst*. Som del i att uppmärksamma metall och kyrkliga symboler har några sommaröppna kyrkor i stiftet deltagit i en drakruna där besökaren kan upptäcka symboler och föremål i kyrkorna och samla små metalldrakar i olika färger. I höst fortsätter vårt samarbete med Kalmar läns museum genom några föreläsningstillfällen med teman utifrån artiklar i boken.

Boken *Mötesplatser för trons och livets frågor* från 2016 berättar om ett annat samarbetsprojekt tillsammans med Kalmar läns museum där kyrkorummet användes som ett pedagogiskt rum. Genom tidsresemotodiken, att resa i tiden, kunde deltagaren upptäcka nya perspektiv och öppna för samtal om livet och tron. Det finns en film som beskriver det nu avslutade projektet: https://www.youtube.com/watch?v=_N3KeuML7ZQ.

Svenska kyrkan har tagit på sig ett stort ansvar när det gäller att förvalta vårt gemensamma kulturarv, ett tusenårigt levande kulturarv. I våra kyrkor, på våra kyrkogårdar och genom föremålen finns oräkneliga berättelser som vi har möjlighet att ta del av, om vi vill.

Maria Brynielsson, Stiftsantikvarie Växjö stift

Projekt Sockenkartan

Genom att inte längre finnas med på kartor och i offentliga handlingar börjar socknarna falla i glömska. Det är att som med en sax skära av sambandet med det förflutna. Allt som skrivits i eller om äldre tid utgår från den administrativa och sociala verklighet som alltid tagits för given.

Alldeles särskilt förvirrande är att syssla med kyrkor, utan att veta vilka byar och områden de hörde samman med.

För att skingra oklarheten har Heimbygda, Jämtland Härjedalens hembygdsförbund, tagit fram en karta över länets äldre indelning. Kartan har tryckts i affischformat och är avsedd att finnas i offentliga lokaler, hos församlingar och församlingar, i arkiv och bibliotek, och även hos privatpersoner. Vi hoppas nu att exemplet vinner efterföljd i andra län.

Sten Rentzhog

Böcker i kyrkor – deras värde och vård

I gamla inventarieförteckningar av kyrkor så finns det ofta noga förtecknat över böcker som är tillhöriga till kyrkan. Idag är detta ofta en försummad del av kyrkornas historia, böckerna har förvisats till vindar eller församlingshem – om de alls vårdas. Det krävs också kunskap för att vårda böckerna och förstå deras värde – Martin har upptäckt verkliga bokklenoder i sitt inventeringsarbete.

Om ni vill läsa mer om böcker i kyrkor så har Martin en blogg som kan nås här: <https://bibliothecarediviva.blogspot.com/>

Fil. dr Martin Kjellgren har under flera år arbetat med att inventera de böcker som finns i Linköpings stifts mer än 200 kyrkor. Nu börjar projektet närma sig sitt slutskede och Martin har skrivit en bok som nu kan beställas. Så här skriver Martin själv:

Fortsättningsprojektet efter de kyrkoantikvariska bokinventeringarna i Linköpings stift har nu resulterat i en liten handledning i konsten att hantera kyrkliga boksamlingar.

Böckernas ordning är en bok som ger råd om hur böckers kulturhistoriska värde ska bedömas och hur samlingarna bör ordnas, hanteras och förvaras för att inte brytas ner i förtid av fukt, mögel och skadedjur. Här finns också råd om hur samlingarna kan tillgängliggöras och hur man kan tänka kring gallring när det behovet uppstår. Handledningen rymmer även kortfattade noteringar om vilka böcker som man kan förvänta sig att stöta på i kyrkorna, varför de har hamnat där och vad de en gång använts till.

Böckernas ordning vänder sig i första hand till anställda, frivilliga och förtroendevalda inom Svenska kyrkans församlingar, men kan också komma till nytta för hembygdsföreningar, mindre folkbibliotek och andra institutioner som hanterar äldre boksamlingar i sin verksamhet.

Boken kan förhandstecknas för 120 kr + frakt och moms, genom att maila till linkoping.stiftsantikvarien@svenska-kyrkan.se senast 30 oktober 2020.

**Med en stämmingsbild från
Husaby tillönskas Sockenkyr-
konätverkets medlemmar
en God jul!**

Föreningen Sockenkyrkonätverket vill bidra till att bevara och sprida kunskap om våra sockenkyrkor.

Genom sockenkyrkorna kan vi i hela landet uppleva och få kunskap om det svenska samhället, tidigare generationer, deras världsbild och levnadsvillkor under tusen år. Tillsammans bildar kyrkorna vårt största sammanhållna kulturarv.

Kyrkorna är byggda gemensamt, rör ett gemensamt förflutet, kan ge trygghet och gemenskap åt alla. Det är ett nationellt ansvar att bevara dem för framtida generationer. Kyrkobyggnadernas värde går inte att gradera. Det är inte den enskilda sockenkyrkan utan alla tillsammans som är ett omistligt kulturarv.

Föreningen Sockenkyrkonätverket arbetar med

Informations- och kunskapsspridning för att öka intresset för sockenkyrkorna och kunskapen hos tjänstemän och förtroendevalda. Exempel på detta är TV-serien "Kyrkornas hemligheter" och flera böcker, senast "Svenskarna och deras kyrkor" av Hanna Enefalk.

Opinionsbildning i form av artiklar, uppvaktningar och samråd med organisationer inom kyrka och samhälle som kan påverka kyrkornas framtid. *Samverkan* genom att försöka förena alla intressenter inom och utom Svenska kyrkan i gemensamma ansträngningar för att sprida kunskap och väcka intresse för sockenkyrkorna och deras bevarande.

Var och en som vill medverka till sockenkyrkornas bevarande är välkommen att bli medlem i föreningen. Medlemmarna kallas till föreningens evenemang och får del av dess nyhetsbrev. Varje medlem bör medverka i föreningens arbete och värva medlemmar, särskilt med bakgrund inom till exempel forskning, undervisning, kulturmiljövård och journalistik.

www.sockenkyrkonatverket.se

